

ПРИСЯЖНИК О.В.

здобувачка

*(Науково-дослідний інститут
публічного права)*

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.76>**ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ У ХОДІ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ**

У статті досліджено особливості розгляду адміністративних справ у ході спрощеного провадження в умовах процесу цифровізації. Встановлено, що цифровізація судочинства як процес, який спрямований на посилення функціональної та процесуальної спроможності національної судової системи, вже має певні результати.

Вказано, що мета цифровізації полягає у полегшенні доступу до інформації щодо судочинства та судочинства; трансформації провадження у більш ефективне та простіше як для сторони, так і для суду; прискоренні та підвищенні прозорості судочинства; зменшенні витрат судового провадження тощо.

Визначено особливості спрощеного провадження, які мають прояв у: значно скорочених термінах розгляду справи та отримання результату розгляду; можливості подати клопотання щодо призначення справи до розгляду саме у спрощеному провадженні; можливості вибору присутності чи відсутності у судовому засіданні (а також можливості присутності у ньому в режимі відео-конференції із використанням засобів відеозв'язку та інформаційних технологій; значному розвантаженні судів та можливості самостійного розподілу судом часу для розгляду справи, що є особливо актуальним з врахуванням існуючих проблем, зокрема таких як повітряні тривоги, екстрені чи аварійні відключення електроенергії, обстріли тощо; можливості самостійного представлення інтересів позивачем, без залучення представника (з огляду на спрощений порядок розгляду, до прикладу – відсутність судових дебатів як складової процесу); наявності чіткого розуміння тривалості розгляду справи; зменшенні фінансових витрат на розгляд справи; до тощо.

Здійснено поетапний поділ процесу розгляду адміністративних справ у порядку спрощеного провадження та визначено прояви цифровізації на цих етапах.

Встановлено, що особливої актуальності при впровадженні цифровізації у адміністративному судочинстві потребує врахування здобутків європейських держав у сфері адміністративного судочинства задля удосконалення нормативного підґрунтя функціонування адміністративних судів в Україні.

Ключові слова: *цифровізація, адміністративне судочинство, адміністративна справа, спрощене провадження, інформаційно-комунікаційні технології.*

Prysiazhniuk O.V. Some peculiarities of consideration of administrative cases in the course of simplified proceedings in the context of digitalisation

The article examines the peculiarities of consideration of administrative cases in the course of simplified proceedings under the conditions of the digitalization process. It has been established that the digitalization of the judiciary as a process aimed at strengthening the functional and procedural capacity of the national judicial system has already produced certain results.

It has been stated that the purpose of digitization is to facilitate access to information regarding the judiciary and the judiciary; transformation of the proceedings into a more

efficient and simpler one for both the party and the court; speeding up and increasing the transparency of judicial proceedings; reducing the costs of legal proceedings, etc.

The features of the simplified proceedings have been determined, which are manifested in: significantly shortened terms of consideration of the case and obtaining the result of the consideration; the possibility to submit a petition regarding the appointment of the case for consideration in the simplified procedure; the possibility of choosing whether to be present or not at the court session (as well as the possibility of being present at it in the mode of a video conference using video communication and information technologies; significant relief of the courts and the possibility of independent allocation of time by the court for consideration of the case, which is especially relevant given the existing problems, in particular, such as air alarms, emergency or emergency power outages, shelling, etc.; the possibility of independent presentation of interests by the plaintiff, without the involvement of a representative (given the simplified procedure of consideration, for example, the absence of court debates as a component of the process); cases; reduction of financial costs for consideration of the case, etc.

A step-by-step division of the process of consideration of administrative cases in the order of simplified proceedings was carried out, and the manifestations of digitalization at these stages were determined.

It has been established that the implementation of digitization in administrative proceedings requires taking into account the achievements of European states in the field of administrative proceedings in order to improve the regulatory basis for the functioning of administrative courts in Ukraine.

Key words: *digitalization, administrative proceedings, administrative case, simplified proceedings, information and communication technologies.*

Вступ. Цифровізація судочинства як процес, який спрямований на посилення функціональної та процесуальної спроможності національної судової системи, вже має певні результати. Слід зазначити, що мета цифровізації полягає у полегшенні доступу до інформації щодо судочинства та судочинства; трансформації провадження у більш ефективне та простіше як для сторони, так і для суду; прискоренні та підвищенні прозорості судочинства; зменшенні витрат судового провадження тощо. Одним з перших процесів, які в певній мірі відчували на собі впровадження цифровізації, став процес розгляду адміністративних справ незначної складності, тобто тих, що розглядаються за правилами спрощеного позовного провадження.

Проблематика особливостей впровадження інформаційно-комунікаційних технологій при розгляді адміністративних справ, визначення ролі цифровізації у адміністративному судочинстві, були предметом дослідження різних вітчизняних науковців та практиків, зокрема: А. Белова, М. Белікова, І. Жаровська, Б. Киричук Д. Козачук, С. Ківалов, І. Міщук Т. Новікова, О. Овсяннікова, А. Осадчий, О. Присяжнюк, М. Стефанчук, Є. Тихомирова, та ін. З огляду на поширеність розгляду адміністративних справ незначної складності, необхідність їх розгляду протягом розумного строку, виникає необхідність теоретичного дослідження трансформації розгляду цих справ в умовах процесу цифровізації, виділення певних особливостей.

Постановка завдання. Метою статті є виокремлення та характеристика особливостей розгляду адміністративних справ у ході спрощеного провадження в умовах процесу цифровізації.

Для досягнення зазначеної мети визначені наступні завдання: дослідити нормативні дефініції понять «адміністративна справа», «спрощене провадження», а також доктринальне визначення поняття «цифровізація»; проаналізувати основні прояви цифровізації у адміністративному судочинстві, зокрема під час розгляду адміністративних справ у порядку спрощеного провадження.

Результати дослідження можуть бути використані під час розроблення національних програм і стратегій розвитку адміністративного судочинства та цифровізації.

Результати дослідження. Розпочинаючи дослідження особливостей розгляду адміністративних справ у ході спрощеного провадження в умовах процесу цифровізації, слід звернутися до нормативного обґрунтування категорій «адміністративна справа», «спрощене провадження», «цифровізація» та визначити, які ж адміністративні справи можна розглядати у порядку спрощеного провадження.

Кодекс адміністративного судочинства надає визначення адміністративної справи як публічно-правового спору, переданого на вирішення адміністративного суду. У цьому ж контексті, встановлюється дефініція публічно-правового спору у трьох спрямуваннях, які можна трактувати і як види публічно-правових спорів, зокрема:

1) спір, у якому хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій;

2) спір, у якому хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку із наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг;

3) спір, у якому хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму і спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи [1].

В свою чергу, новоприйнятий Закон України «Про адміністративну процедуру» визначає адміністративну справу як справу, що стосується публічно-правових відносин щодо забезпечення реалізації права, свободи чи законного інтересу особи та/або виконання нею визначених законом обов'язків, захисту її права, свободи чи законного інтересу, розгляд якої здійснюється адміністративним органом [5].

Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України визначає, що термін «адміністративна справа» є універсальним поняттям і стосується категорії предмету, справи адміністративної юрисдикції. При цьому предметом судового розгляду постають публічно-правові спори, які не обов'язково виникають із адміністративно-правових відносин. Йдеться також і про відповідні матеріали спору. Важливо встановити суб'єктний склад, підстави виникнення спору та межі компетенції адміністративного суду [2].

В свою чергу, спрощене провадження як процедура розгляду адміністративних справ також регламентується Кодексом адміністративного судочинства. Глава 10 цього нормативного акту встановлює порядок розгляду справ за правилами спрощеного позовного провадження. У главі конкретизовано, що за правилами спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка справа, віднесена до юрисдикції адміністративного суду, проте за винятком окремих справ. При цьому, чітко визначається які саме справи не можуть розглядатися за правилами спрощеного провадження, але не конкретизуються які ж справи мають чи можуть розглядатися за цією процедурою. При цьому, суд вирішуючи питання про порядок розгляду справи, враховує певні, визначені законодавцем аспекти, а саме: значення справи для сторін, її категорію та складність; обраний позивачем спосіб захисту, кількість сторін та інших учасників справи; обсяг та характер доказів у справі, в тому числі чи потрібно у справі призначати експертизу, викликати свідків тощо; наявність та значимість суспільного інтересу у справі; думку сторін щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження [1].

На нормативному рівні, визначення цифровізації було закріплено у Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Даним актом визначено, що цифровізація це своєрідне насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір [3].

Особливості спрощеного провадження як процедури розгляду адміністративної справи, полягають у:

значно скорочених термінах розгляду справи та отримання результату розгляду; можливості подати клопотання щодо призначення справи до розгляду саме у спрощеному провадженні;

можливості вибору присутності чи відсутності у судовому засіданні (а також можливості присутності у ньому в режимі відео-конференції із використанням засобів відеозв'язку та інформаційних технологій);

значному розвантаженні судів та можливості самостійного розподілу судом часу для розгляду справи, що є особливо актуальним з врахуванням існуючих проблем, зокрема таких як повітряні тривоги, екстрені чи аварійні відключення електроенергії, обстріли тощо;

можливості самостійного представлення інтересів позивачем, без залучення представника (з огляду на спрощений порядок розгляду, до прикладу – відсутність судових дебатів як складової процесу);

наявності чіткого розуміння тривалості розгляду справи; зменшенні фінансових витрат на розгляд справи тощо.

Слід зазначити, що спрощене провадження в певній мірі робить адміністративне судочинство більш доступним для громадян, оскільки воно не потребує значних юридичних знань та досвіду [4].

Водночас, слід звернути увагу на конкретні прояви застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час розгляду адміністративних справ у порядку спрощеного провадження. Вбачається можливим здійснити поетапний поділ розгляду адміністративних справ у порядку спрощеного провадження та визначити прояви цифровізації на цих етапах.

1 етап – звернення до адміністративного суду шляхом подання позовної заяви. Подання позовної заяви до суду наразі можливе через використання Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, а саме її окремої підсистеми «Електронний суд». Дана система забезпечує обмін документами між сторонами судової справи, проте реєстрація фізичних осіб (позивачів) є добровільною. При цьому, в обов'язковому порядку реєструють електронний кабінет органи державної влади та місцевого самоврядування, інші юридичні особи. На даному етапі можливо направити позовну заяву і відповідачу у його електронний кабінет у підсистемі «Електронний суд».

2 етап – отримання позовної заяви судом, визначення судді. Визначення судді або колегії суддів (судді-доповідача) для розгляду конкретної справи здійснюється Єдиною судовою інформаційно-комунікаційною системою, з урахуванням спеціалізації та рівномірного навантаження для кожного судді, за принципом випадковості та в хронологічному порядку надходження справ. Визначений і порядок повторного перерозподілу справ, а також відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу системи.

3 етап – відкриття провадження у справі. У випадку наявності у фізичної особи позивача електронного кабінету у підсистемі «Електронний суд», йому та відповідачу направляються до їх електронних кабінетів ухвали про відкриття провадження у справі.

4 етап – подання заяв по суті справи через підсистему «Електронний суд». Згідно Кодексу адміністративного судочинства, заявами по суті справи у спрощеному провадженні є позов та відзив. З огляду на подання позовної заяви на 1 етапі, на 4 етапі передбачається подання відзиву на позовну заяву, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології. Відзив подається протягом п'ятнадцяти днів з дня вручення відповідачу ухвали про відкриття провадження у справі. Позивач має право подати до суду відповідь на відзив, а відповідач – заперечення протягом строків, встановлених судом в ухвалі про відкриття провадження у справі. Треті особи мають право подати пояснення щодо позову у строк, встановлений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі, а щодо відзиву – протягом десяти днів з дня його отримання.

5 етап – розгляд справи та направлення рішення. У визначений Кодексом адміністративного судочинства строк, суд розглядає справи за правилами спрощеного позовного

провадження протягом розумного строку, але не більше шістдесяти днів із дня відкриття провадження у справі. Суд розглядає справи в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої зі сторін про інше. Після чого, суд виносить рішення у справі та направляє у електронні кабінети учасників справи відповідні рішення.

Водночас, факультативним є етап, коли за клопотанням однієї із сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи проводиться в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін. Таке клопотання також може бути подане через використання Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, а саме її окремої підсистеми «Електронний суд». У випадку задоволення такого клопотання, існує право для кожної зі сторін щодо прийняття участі у судовому засіданні у режимі відеоконференції із використанням засобів інформаційно-комунікацій технологій. У адміністративному судочинстві, сторони у справі мають можливість приймати участь у судовому засіданні дистанційно за умови дотримання всіх встановлених вимог. По-перше, передбачається наявність у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі; По-друге, учасник справи повинен подати заяву про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання та направити її іншим учасникам справи

При цьому, спрощене провадження має певні недоліки, зокрема щодо доказової бази. У спрощеному провадженні не допускається дослідження письмових доказів, які не були надані позивачем до початку судового засідання, а також не проводиться усне дослідження доказів, за винятком випадків, коли суд визнає це необхідним. Це може призвести до того, що суд не зможе належним чином дослідити всі обставини справи та винести об'єктивне рішення. Внаслідок обмеження можливостей для дослідження доказів у спрощеному провадженні існує ризик порушення прав позивача, якщо суд не зможе належним чином дослідити всі обставини справи. Окрім цього, слід вказати про порушення конфіденційності внаслідок можливих кібератак та витоку інформаційних даних; своєрідний цифровий розрив між учасниками адміністративного судочинства (зокрема не забезпечення усіх громадян рівним доступом до інформаційних (цифрових) технологій; необхідність великих фінансових затрат для запровадження та використання цифрових та інформаційних систем; неналежне матеріально-технічне забезпечення адміністративних судів, необхідне для використання цифрових та інформаційних систем.

Висновки. В ході дослідження визначено особливості спрощеного провадження, які мають прояв у: значно скорочених термінах розгляду справи та отримання результату розгляду; можливості подати клопотання щодо призначення справи до розгляду саме у спрощеному провадженні; можливості вибору присутності чи відсутності у судовому засіданні (а також можливості присутності у ньому в режимі відео-конференції із використанням засобів відеозв'язку та інформаційних технологій; значному розвантаженні судів та можливості самостійного розподілу судом часу для розгляду справи, що є особливо актуальним з врахуванням існуючих проблем, зокрема таких як повітряні тривоги, екстрені чи аварійні відключення електроенергії, обстріли тощо; можливості самостійного представлення інтересів позивачем, без залучення представника (з огляду на спрощений порядок розгляду, до прикладу – відсутність судових дебатів як складової процесу); наявності чіткого розуміння тривалості розгляду справи; зменшенні фінансових витрат на розгляд справи; до тощо.

Здійснено поетапний поділ процесу розгляду адміністративних справ у порядку спрощеного провадження та визначено прояви цифровізації на цих етапах.

Встановлено, що особливої актуальності при впровадженні цифровізації у адміністративному судочинстві потребує врахування здобутків європейських держав у сфері адміністративного судочинства задля удосконалення нормативного підґрунтя функціонування адміністративних судів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
2. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2020. 432 с.
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>.
4. Нікітін Ю. О., Кульчицький О. І. Цифрова парадигма як основа визначень: цифровий бізнес, цифрове підприємство, цифрова трансформація. Маркетинг і цифрові технології. 2019. № 4. Том 3.
5. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>.

